

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia de Cultura 9(2) 2017

ISSN 2083-7275

DOI 10.24917/20837275.9.2.13

Maria Szumera

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Film w nauczaniu języka polskiego jako obcego

Niepodważalność fenomenu kulturowego filmu w mocno rozwiniętej kulturze wizualnej, wspartej na technologiach multimedialnych, pozwala wysnuć wniosek, iż w dzisiejszym świecie umasowienia jest on niezwykle istotną częścią kultury artystycznej. Film służy poznawaniu świata, ale i poznawaniu i rozumieniu samych siebie i rzeczywistości wokół nas. Co więcej, kultura ikoniczna wpływa na to, w jaki sposób postrzegany jest świat i ukierunkowuje myślenie o nim. W edukacji nie można pominąć jego roli, gdyż „film to dziedzina kultury, która może – dobrze przedstawiona – stać się reprezentacją realioznawczą danej społeczności i kraju [...] nie zauważać filmu – który w tym przypadku może pełnić nie tylko funkcję przedmiotu nauczania, ale także poręcznego narzędzia edukacji w innych zakresach, np. języka czy literatury, będąc przecież atrakcyjnym źródłem wiedzy o Polsce – nie może także edukacja cudzoziemców” (Tambor 2015: 9). Wniosek ten zachęca do zgłębienia sposobu, w jaki film funkcjonuje właśnie w nauczaniu obcokrajowców.

W glottodydaktyce dotychczas były popularne różne metody: od nauki słownictwa i gramatyki (metoda gramatyczno-tłumaczeniowa) przez metodę bezpośrednią i metodę audiolingwalną, aż do podejścia komunikacyjnego. Ostatnia metoda umożliwia zastosowanie języka w autentycznych sytuacjach, a przecież w prawdziwym życiu komunikujemy się bezpośrednio, ale także za pomocą prasy, radia, telewizji, Internetu, książki, a wreszcie też filmu. Wykorzystywanie filmu wywodzi się z metody audiowizualnej powstałej w latach 50. ubiegłego wieku we Francji. Cechą charakterystyczną jest wizualne wspieranie procesów nauczania języka filmami, obrazami, przezroczami. Technika ta może być wykorzystywana w różny sposób i na różnych poziomach zaawansowania. Od powtarzania zasłyszanych zdań na poziomie początkowym, do konstruowania własnych dialogów na podstawie obejrzanego fragmentu filmu. Metoda ta ma swoje ogromne plusy: uwrażliwia na język mówiony, pozwala „zanurzyć” się w języku, daje możliwość naśladowania go w naturalnej postaci, nawiązuje do elementów stanowiących codzienność uczących się, przemawia do wyobraźni, pobudza emocje, dlatego też warto wykorzystywać ją podczas kursów językowych.

Niniejszy artykuł stanowi próbę opisu możliwości pracy z filmem podczas kursów językowych przy jednoczesnym dostrzeżeniu jego podwójnej funkcji: z jednej strony film jest narzędziem poznania języka, kultury, obyczajów, tradycji, zachowań, z drugiej samym przedmiotem poznania. Ponadto nauczyciel powinien przygotować uczniów do korzystania z mediów masowych, w tym filmu, czemu także służą spotkania, podczas których naucza się języka obcego.

Kursy językowe przewidują określoną liczbę lekcji, a to znaczy, że każde działanie lektora musi być odpowiednio zaplanowane i powinno zawierać jak najmniej przypadkowych sytuacji, co oznacza, że także spotkanie z filmem również powinno być uprzednio przemyślane. Waldemar Martyniuk zauważa, że „języków obcych uczy się dla celów pragmatycznych, związanych z postępującym niezwykle szybkim rozwojem możliwości, potrzeby, a nawet konieczności kontaktów między ludźmi mówiącymi różnymi językami” (Martyniuk 1996: 41), czym wyraźnie akcentuje on praktyczny wymiar lekcji językowych. Wykorzystywanie filmu podczas lekcji języka polskiego jako obcego wiąże się z koniecznością udzielenia sobie odpowiedzi na kilka istotnych pytań. Pierwszym z nich jest cel, jaki przyświeca decyzji o wyborze określonej produkcji, tj. jakie wartości językowe, edukacyjne, kulturowe lub inne ona wniesie, najkrócej więc, po co pokazujemy film. Kolejną kwestią jest sam jego wybór. O ile podczas wyboru tekstów literackich nauczyciele zwykle nie mają wątpliwości z uwagi na istniejący kanon literacki, o tyle wybór filmu jest decyzją indywidualną nauczyciela. Agnieszka Tambor wskazuje kryteria, które winien wziąć pod uwagę nauczyciel podczas dokonywania wyboru: „wykorzystany w dziele język, sposób przedstawiania elementów kulturowych i socjologicznych, kryterium artystyczne oraz różnice kulturowe na obszarach tabuizowanych” (Tambor 2005: 7). Wśród innych istotnych kwestii, które podczas selekcji należy uwzględnić, są: język – trzeba pamiętać, że film musi być dostosowany do poziomu biegłości językowej uczących się, następnie gatunek, fabuła, tematyka, długość, film z lektorem, z napisami, pełnometrażowy, serial itd. Niezwykle ważna jest także ocena filmu, która wymaga od uczących się znajomości specjalistycznego słownictwa, niezbędnego do podejmowania dyskusji oraz leksyki, jaka daje możliwość wyrażania uczuć wobec obejrzanej produkcji. Zadaniem nauczyciela jest więc odpowiednie przygotowanie jeszcze przed pokazem filmowym studentów, tak aby mogli oni swobodnie budować wypowiedzi.

Techniki pracy z filmem

Oglądanie filmów podczas lekcji pozwala na obcowanie z autentycznym językiem, doskonali u uczących się umiejętność słuchania, a więc sprawność słuchania (*receptive skills*), ale także ćwiczy ogólne rozumienie informacji, wyszukiwanie szczegółowych.

Podczas pracy z filmem można wdrażać różne ogólne techniki pracy z filmem (Latusik 2017). Pierwszą z nich jest *Silent viewing* – polega na oglądaniu filmu bez fonii – technika bazuje na umiejętności antycypacji, czyli przewidywania zdarzeń. Zadaniem uczących się jest opowiedzenie o tym, co widzieli, podjęcie głosu w dyskusji na temat rozmów bohaterów filmu, a na końcu sprawdzeniu poprawności

swoich spekulacji poprzez ponowne obejrzenie materiału, ale tym razem ze ścieżką dźwiękową. *Freeze frame* – polega na tym, że podczas oglądania filmu nauczyciel zatrzymuje go na podglądzie i prosi uczących się, aby przewidzieli kolejne wydarzenia. Technika ta służy budowaniu atmosfery oczekiwania, napięcia, sprzyja chęci odgadnięcia, jakie słowa wypowiedzą bohaterowie, co zdarzy się w kolejnej scenie itd. Kolejną propozycją może być *sound only* – w technice tej nauczyciel wyłącza obraz i uruchamia jedynie ścieżkę dźwiękową filmu. Zadaniem uczniów jest określenie, gdzie ma miejsce usłyszana sytuacja, kto bierze w niej udział, kto mówi, ilu jest ludzi, jaki towarzyszy im nastrój, jaki jest temat ich rozmowy. Pytań może być wiele i mogą one służyć przy okazji jako ćwiczenia gramatyczne. Następnym elementem jest weryfikacja propozycji uczących się i obejrzenie filmu w pełni. *Jigsaw viewing* – to technika, w której grupę uczących się należy podzielić na dwie podgrupy. Jedna z nich ogląda nagranie bez dźwięku, druga zaś bez obrazu, obydwie grupy tworzą notatki na podstawie usłyszanego bądź obejrzanego materiału, aby w finale zbudować wspólnie pełny obraz wydarzeń i porównać go z oryginałem. Podczas takiej pracy z filmem uczący się wchodzą ze sobą w dialog, ćwiczą język w konwersacjach.

Wymienione wyżej techniki pozwalają na pełniejsze wykorzystanie filmu i pozwalają bawić się nim. Przedstawione techniki rozwijają i uczą kursantów indywidualnych strategii uczenia się w kontakcie z żywym językiem. W obrębie przedstawionych metod pracy stosuje się także różnego rodzaju ćwiczenia sprawdzające poziom rozumienia, wzbogacające słownictwo, doskonalące umiejętności produktywne.

Specjalistyczne słownictwo związane z filmem

Ważne, aby – jak podkreśla Waldemar Martyniuk – uczyć języka pragmatycznie, tj. tak, aby język umożliwiał kontaktowanie się z innymi ludźmi w różnych celach i potrzebach (Martyniuk 1996: 41). To znaczy, że wszystko, czego naucza się podczas kursów językowych, musi być potrzebne w życiu w kontaktach z innymi ludźmi, a film niewątpliwie jest tą częścią sztuki, a zarazem codzienności każdego człowieka, że rozmowy o nim są niezbędne na lekcji polskiego.

Aby móc swobodnie i bez problemów rozmawiać o filmach, należy dobrze do tego przygotować uczących się. Rozmowy o filmie muszą być poprzedzone lekcjami przygotowującymi. Zwykle przed projekcją lektor buduje ze studentami bazę leksykalną, tworząc grupę słów niezbędnych do rozmów o filmie, które przecież nie odbywają się jedynie na lekcji jemu poświęconej, a zwykle toczą się poza klasą. Wśród słów niezbędnych w owej bazie są nazwy gatunków filmowych. W większości nazwy te są internacjonalizmami, np. horror, komedia, thriller, musical itd., niesprawiającymi uczącym się problemów, są szybko zapamiętywane i automatyzowane, natomiast polskie nazwy zawsze są dwuczłonowe: rzeczownikowi „film” towarzyszą przymiotniki, np. przygodowy, sensacyjny itd., na co należy zwrócić uwagę uczniów.

Lekcję poświęconą gatunkom filmowych można poprowadzić w formie quizu, w którym uczniowie będą tworzyć opisy gatunków filmowych według własnego uznania, np. opowiadając charakterystyczną scenę lub wymieniając rekwizyty pojawiające się w filmie, a zadaniem grupy jest odgadnięcie gatunku. W grupach zaawansowanych można przedstawić sposób, w jaki definiujemy konkretny gatunek

i poprosić o samodzielne tworzenie własnych definicji. Zadanie to wymaga użycia różnych form gramatycznych, przez co pozwala na dodatkowe ćwiczenie znanych struktur.

Inną propozycją dla grup zaawansowanych jest wcielanie się w filmową rolę, w której uczący się próbują odegrać charakterystyczną scenę filmu w języku polskim. Wówczas obok gatunków filmowych można dopisać konkretne tytuły filmów, co pozwoli uczącym się lepiej zapamiętać nazwy na zasadzie asocjacji ze znanymi i zapewne lubianymi przez nich produkcjami. Kojarzenie nowego słownictwa z bliskimi nam tytułami filmów jest niezwykle ważne, ponieważ zaangażowanie emocjonalne pozytywnie wpływa na proces zapamiętywania. W przypadku filmów zagranicznych interesującym zadaniem może być także dopasowywanie polskich tytułów do ich oryginalnych nazw, np. *Ojciec chrzestny*, *Dziennik Bridget Jones*, *Wirujący seks*, podczas tego zadania dodatkowo poszerza się zasób leksyki studentów.

Kolejną lekcję warto poświęcić na poznanie leksyki obejmującej nazwy zawodów osób związanych z filmem: reżyser, producent, scenarzysta, aktor itd. i ustalenie, czym zajmują się te osoby, jakie jest ich zadanie w procesie tworzenia dzieła, gdyż tego typu ustalenia nierzadko stanowią problem dla rodzimych użytkowników języka.

Kolejną bazą leksykalną mogą być terminy związane z tworzeniem filmów, np. zwiastun, kadr, scena, sequel, prequel, remake itd., jednak dobór tych słów musi być dostosowany do poziomu biegłości językowej studentów i umotywowany potrzebami i zainteresowaniami uczących się¹. Aby studenci zapamiętali słownictwo, którego podczas lekcji o filmie dużo się wprowadza, należy często stosować ćwiczenia, w których będą mogli go użyć tej leksyki. Prosty, ale ważnym zadaniem jest tworzenie własnych opisów filmów, co wymaga zaangażowania emocjonalnego, poszukiwania informacji i nadaniu im formy. Pomocne w tym kontekście mogą być wybrane przez lektora internetowe recenzje², w których oprócz słownictwa poznanego na lekcji używa się określeń wartościujących film, a te z kolei są niezwykle ważne podczas swobodnych rozmów o filmie i nie tylko. Wraz z uczącymi się można stworzyć skalę ocen, np.: doskonały – świetny – dobry – niezły – może być – kiepski – fatalny itd. Należy pamiętać, że recenzje tworzone przez rodzimych użytkowników języka mogą być trudne dla uczących się na poziomach A1–A2, dlatego też można je nieco uprościć i skoncentrować uwagę uczniów na ogólnym rozumieniu tekstu.

Aspekt kulturowy a film na lekcji polskiego jako obcego

Wybór filmu, jaki lektor chciałby przedstawić uczącym się na lekcji języka polskiego, powinien uwzględniać zawsze różnorodność grup, z jakimi pracuje, tj.

¹ Określenia angielskie dominują i funkcjonują w języku polskim, gdyż do tej pory nie ma polskich odpowiedników poza parafrazami słów angielskich np. *prequel* to kontynuacja danej produkcji filmowej. Istnieją też polskie formy, jednak nie zawsze ich znaczenia są tożsame z angielską wersją terminów np. *trailer* to polski zwiastun, *sequel* to ciąg dalszy (por. Skowronek 2013: 197).

² Proste recenzje pisane przez internautów można znaleźć na stronach stopklatka.pl, filmweb.pl.

wiek, zainteresowania, bliskość lub odległość kulturową kraju pochodzenia uczących oraz cel: leksykalny, gramatyczny czy kulturowy. Zwykle oglądanie filmu łączy wszystkie wymienione cele, jednak zawsze powinny być one wcześniej zdefiniowane. Jeżeli lektor pragnie skoncentrować uwagę uczących się na polskiej kulturze, warto aby wykorzystał on znane Polakom teksty, np. legendy polskie. W 2015 r. powstała seria filmów krótkometrażowych *science-fiction* oraz *fantasy* stworzona przez Tomasza Bagińskiego, Allegro i Platige Image, która przedstawia futurystyczne interpretacje polskich podań ludowych i legend. Współczesna interpretacja legend pokazuje, że często mówią one o wartościach, które nadal są aktualne, jak: odwaga, sprawiedliwość, poświęcenie i inne. Filmy przedstawiają znane Polakom historie w nowoczesnej oprawie i w innej czasoprzestrzeni. Podczas kursu języka polskiego warto zapoznać uczących się ze znaną legendą o smoku, a następnie przedstawić im współczesną interpretację, w której legendarny smok zagrażający grodowi Kraka został zastąpiony wytatuowanym i umięśnionym bohaterem o nazwisku Adolf Kamczatkov oraz jego maszyną latającą, którą porывa piękne i młode Polki. Interesującym zadaniem dla uczących się może być przewidywanie dalszych losów, tj. uczący się mogą obejrzeć tylko część filmu i samodzielnie dopisać jego zakończenie. Projekcję filmu można przerwać w momencie, w którym młody geniusz Janek, wcielający się w rolę Szewczyka myśli nad sposobem pokonania smoka. Uczący się po zaprojektowaniu zakończenia czytają swoje propozycje, a następnie konfrontują je z filmem. *Legendy Allegro* są współczesną opowieścią o Polakach i pokazują ważny fragment polskiej kultury.

Filmy animowane

Wśród filmów, jakie reprezentują polską kulturę, są filmy animowane, które pokazują historię polskiego kina i są jednocześnie świetnym materiałem do lekcji, dlatego że ich tematyka jest różnorodna, są krótkie i interesujące. W nauczaniu języka polskiego jako obcego istotne jest również to, że bajki w dużej mierze są filmami bez słów i z tego względu można wykorzystywać je na najniższych poziomach zaawansowania lub uruchamiać słownictwo, które uczący się już przyswoili albo pobudzać do tworzenia własnych wypowiedzi mniej lub bardziej skomplikowanych z użyciem opanowanych struktur gramatycznych i leksyki. Z bogatego dorobku polskiej animacji w nauczaniu języka polskiego można wykorzystać również filmy dla najmłodszej widowni, np. na początkowym etapie może to być *Reksio czy Przygody Koziołka Matołka* (nie ma dialogów), na wyższych *Miś Uszatek* (w tym filmie bohaterowie dialogują). W przypadku wykorzystania filmów tylko animowanych pierwszym zadaniem dla uczących się może być napisanie dialogów w języku polskim. Zadanie to można wykonywać w grupach i poprosić o przeczytanie propozycji przez wybranych uczniów. Wymaga to od nauczyciela uważnego słuchania, kontrolowania i korygowania ewentualnych błędów. Kolejnym zadaniem może być tworzenie opowiadania w czasie przeszłym, kiedy to uczniowie proszeni są o opisanie wydarzeń z jednego odcinka przygód bohatera. Podczas tego zadania uczący się muszą operować znanymi i przećwiczonymi konstrukcjami gramatycznymi oraz słownictwem przygotowującym do odbioru filmu.

Kolejną propozycją dla studentów, którzy znają język polski na tyle, żeby swobodnie rozmawiać na różne tematy, może być dzieło Tomasza Bagińskiego, reżysera, rysownika i autora nominowanej do nagrody Oscara *Katedry* (2002), adaptacji fragmentu prozy Jacka Dukaja, oraz wielokrotnie nagradzana *Sztuka spadania*, film w technice 3D. Druga z wymienionych to opowieść na tyle szokująca, że po seansie wywołuje burzliwe dyskusje wśród studentów, m.in. na temat interpretacji filmu.

Kolejną produkcją wartą polecenia jako pomoc w nauczaniu języka polskiego jest *Animowana historia Polski* (2010), również autorstwa Tomasza Bagińskiego. Film przedstawia tysiącletnią historię Polski w zaledwie ośmiominutowym filmie, co wymaga niezwyklej kondensacji. Bagiński w mistrzowski sposób operuje skrótem³. Produkcja zaskakuje muzyką i obrazem, jest źródłem informacji i wiedzy historycznej, ukazuje Polaków, ich mentalność, historię ludzi zamieszkujących kraj nad Wisłą, czyli to, co w istocie interesuje obcokrajowców. Film otwiera różnorodne możliwości formy pracy, począwszy od zaznajomienia uczących się z historią Polski. Pierwszym zadaniem, jakie mogą wykonać po obejrzeniu filmu, to napisanie planu wydarzeń wraz z datami, a potem przedstawienie go grupie. Innym zadaniem może być zanotowanie ważnych wydarzeń i przygotowanie eseju na ten temat.

Filmy reklamowe

Emitowane w telewizji czy w Internecie reklamy zazwyczaj irytują rodzimych użytkowników języka lub przeszkadzają podczas seansu filmowego, dla obcokrajowców stanowią przedmiot zainteresowania, są autentycznym fragmentem kultury, źródłem wiedzy o języku i stanowią jeden z wielu elementów komunikacji międzyludzkiej.

Reklamy mogą być świetnym materiałem do ćwiczenia użycia pewnych struktur gramatycznych, których naucza się na kursach językowych. Filmy reklamowe wykorzystują różnorodne środki językowe i mają pewną wartość kulturową. Najczęstszą formą gramatyczną, jaką można ćwiczyć przy okazji pracy z reklamami, są rozkazy, o których Jerzy Bralczyk pisze: „natura nakłaniania wyraża się w imperatiwie [...] [jest to] nazwa myląca, bo przecież rozkaznik wyraża rozkazy raczej rzadko, a obsługuje także inne typy aktów mowy, takie jak rada, przyzwolenie, propozycja, prośba, polecenie, błaganie, zachęta i wiele jeszcze innych” (Bralczyk 2004: 108–109). Reklamy wykorzystują też onomatopeje i humor. Tembr i intonacja głosu jest tak doprecyzowana, aby pomóc zrozumieć przekaz (Ślósarz 2013: 13). Ponad to teksty reklam zawierają grę słów lub wykorzystują związki frazeologiczne (Skura 2011: 6). Reklamę można różnorodnie wykorzystać podczas lekcji języka polskiego jako obcego, gdyż „reklama to gatunek wykorzystujący do celów perswazyjnych inne gatunki mowy: artystyczne, urzędowe, potoczne [...] łączy na zasadzie kolażu list, bajkę, wywiad, raport naukowy, życzenia, ankietę, zaproszenie, wyjaśnienie, definicję, opis, rozmowę potoczną, opowiadanie” (Skura 2011: 7). Ważne jest także różnorodność tematyczna reklam, wielość form gramatycznych i bogactwo słów, które pozwalają zastosować filmy w różnych kontekstach.

³ Por. Culture.pl <http://culture.pl/pl/dzielo/animowana-historia-polski#> [dostęp: 17.01.2017].

Innym przykładem reklamy jest tzw. reklama społeczna, poruszająca problemy społeczne lub mająca na celu zareklamowanie określonego regionu Polski lub kraju w ogóle. W tej grupie reklam warto zwrócić uwagę na cykl filmów *Poland come and complain*, który miał za zadanie zareklamować Polskę. Kampania została zorganizowana przez Instytut Adama Mickiewicza w 2013 r. i prezentuje najważniejsze dokonania polskich twórców m.in. kina, literatury a także sukcesy sportowców. Bohaterowie spotów to Polacy z różnych środowisk: taksówkarz, wykładowca akademicki, młoda kelnerka czy bizneswomen. Oprócz narodowości osoby te łączy znana narodowa cecha Polaków – narzekanie, nawet na sukcesy swoich rodaków, np. na osiągnięcia Lema („Poland. Come and complain” docenione! 2014). Film ten można wykorzystać w trakcie lekcji gramatyki, omawiając rzeczowniki i przymiotniki rodzaju męskoosobowego, kiedy uczący się po wcześniejszym poznaniu zasad użycia struktur gramatycznych będą próbowali opisać określone narody, odpowiadając na pytanie: jacy są... Anglicy/Polacy/Amerycanie itd. Filmy w polskiej wersji językowej i jednocześnie w angielskim tłumaczeniu otwierają możliwość pracy na niższych poziomach znajomości języka. Świetnym kontekstem mogą być filmy reklamujące Polskę, a zadaniem dla uczniów ich porównanie. Reklamy społeczne zaś mogą stanowić punkt wyjścia do rozmów na tematy trudne, np. o stereotypach.

Trudności w pracy z filmem

Praca z filmem podczas zajęć językowych nie jest zadaniem łatwym, gdyż dzieło takie może, po pierwsze, zawierać zbyt trudne słownictwo, po drugie, na zbyt szybkie tempo dialogów może utrudniać zrozumienie tekstu wypowiedzi, po trzecie, archaiczny język, jak w przypadku dzieł bazujących na lekturach szkolnych, będzie niezrozumiały. Ponadto film może trwać zbyt długo, a należy pamiętać, że kursy językowe zwykle mają precyzyjnie określone ramy czasowe, które nie zawsze pozwalają zaprezentować produkcję pełnometrażową. Kolejno film może być dla niektórych uczniów niezrozumiały, kontrowersyjny lub po prostu odmienny od ich przekonań, upodobań, gustu etc., może kłócić się z poglądami uczących się. Film może być niezrozumiały w warstwie leksykalnej, ale też kłopotów z percepcją może nastroić sama fabuła, np. nazbyt mocno osadzona w kontekście historycznym lub kulturowym. Dlatego ważne jest, aby nauczyciel wcześniej przygotował swoich podopiecznych do właściwego odbioru wybranego filmu⁴.

Film jako nośnik kultury narodowej pokazuje różnice pomiędzy kulturami. Trudniej uczniowi dostrzec te różnice za pośrednictwem np. podręcznika. Żywy obraz pozwala łatwiej uchwycić sytuacje z wykorzystaniem form grzecznościowych, zależności w kontaktach formalnych i nieformalnych, okazji do picia alkoholu, poznać mentalność Polaków itd. Jest to wiedza o kontekstach użycia określonych form gramatycznych czy leksykalnych, a wiedzę tę najłatwiej nabyć w naturalnych sytuacjach komunikacyjnych, również pokazywanych w filmach. Warto wspomnieć o języku potocznym, którym Polacy posługują się na co dzień. Tę jego odmianę

⁴ Przygotowanie powinno poprzedzić seans filmowy. Podczas takiej lekcji nauczyciel powinien wyjaśnić elementy, które mogą uczącym się sprawiać problemy, np. specyfikę czasów, realia historyczne etc.

szczególnie chcą poznać obcokrajowcy. Film znakomicie się do tego nadaje, mimo że w polskich filmach ostatnich lat jest sporo wulgaryzmów. Niestety, wulgaryzmy upowszechniły się w języku potocznym, również w mediach.

Zatrata obsceniczności, przesunięcie granicy wulgarności wiąże się też z zanikiem (czy raczej postępującym zanikaniem) postawy derywacyjnej pewnych formacji. Taka sytuacja dotyczy zapewne popularnego dziś niezwykle przymiotnika *zajebisty/zajebiście*. Nie wahają się go używać czasem i studenci wobec wykładowców. Wyraz ten traci na cechowanie obscenicznością. W rozmowach młodzi (i nie tylko) ludzie twierdzą, że nie czują jego wulgarności i nie widzą zbyt bliskiego związku między tym wyrazem, a jego czasownikową podstawą. Niektórzy nie znają w ogóle owej czasownikowej podstawy, przymiotnikowi/przysłówkowi nadając wyłącznie znaczenie wynikające z kontekstu, z użycia. A kontekst ten w ogromnej liczbie przypadków (jeśli nie we wszystkich) jest bardzo pozytywny” (Tambor 2011: 317).

Oznacza to, że wulgaryzmem częstokroć nadawane jest inne znaczenie, niż słowa, od którego pochodzi. Warto zauważyć, że cudzoziemcy mogą chętniej posługiwać się wyrazami brzydkimi w języku obcym, gdyż dla nich nie niosą one ładunku emocjonalnego, tak jak wulgaryzmy w ich własnym, rodzimym języku, lub nie są świadomi ich właściwego znaczenia i mocy (Tambor 2005: 94). Wśród innych problemów, jakie nastrożają filmy, są przemoc, nagość, orientacja seksualna, historia, polityka, czyli tematy tabu, mogące w zależności od składu grupy być postrzegane przez uczniów jako niestosowne, kontrowersyjne, przykre lub bolesne.

Podsumowanie

Powyższy tekst zawiera praktyczne wskazówki, które podpowiadają, w jaki sposób można wykorzystywać film na lekcjach języka polskiego jako obcego oraz konkretne propozycje. Niewątpliwie film stanowi niezwykle ważny element nauki kultury i języka, jednak dobór materiałów musi być starannie przemyślany i umotywowany konkretnymi celami. Wśród filmów, jakie można wykorzystać w edukacji obcokrajowców, są wszelkiego rodzaju gatunki, jak komedia, thriller, dramat itd., filmy animowane, bajki, seriale telewizyjne, podcasty, reklamy, zwiastuny filmów, wywiady, fragmenty programów telewizyjnych. Decyzja o wyborze filmu zawsze podejmowana jest indywidualnie w zależności od grupy, z jaką pracuje lektor, i oczywiście powinna być podyktowana jego użytecznością komunikacyjną, ale nie tylko – równie istotne są też np. wartość poznawcza dzieła i jego walory estetyczne.

Bibliografia

- Bralczyk Jerzy. 2004. *Język na sprzedaż*. Gdańsk.
- Martyniuk Waldemar. 1996. „Praca z tekstem autentycznym w nauczaniu języków”. *Acta Universitatis Lodzensis, Kształcenie polonistyczne cudzoziemców* nr 7/8. Łódź.
- Miodunka Władysław, T. Kunz (red.). 2011. *Polonistyka bez granic*, t. 2. *Glottodydaktyka polonistyczna – współczesny język polski, językowy obraz świata*. Kraków.
- Skowronek Bogusław. 2014. *Mediolingwistyka*. Kraków.

- Skudrzyk Aldona. 1994. „Granice potoczności w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Uwagi socjolingwistyczne”. *Postscriptum* nr 9–10.
- Tambor Agnieszka. 2005. Film jako przedmiot i narzędzie nauczania kultury polskiej i języka polskiego jako obcego. Katowice.
- Tambor Agnieszka. 2015. Nowa Polska półka filmowa. 100 filmów, które każdy cudzoziemiec zobaczyć powinien. Katowice.

Źródła internetowe

- Latusik A. http://www.profesor.pl/mat/n13/pokaz_material_tmp.php?plik=n13/n13_a_latusik_051129_2.php&id_m=15808 [dostęp: 17.01.2017]
- Culture.pl, opis filmu „Sztuka spadania” T. Bagińskiego. <http://culture.pl/pl/dzielo/tomasz-baginski-sztuka-spadania> [dostęp: 17.01.2017]
- Culture.pl, wywiad z Tomaszem Bagińskim. <http://archiwum.stopklatka.pl/news/sztuka-spadania-rozmowa-z-tomaszem-baginskim-150496> [dostęp: 17.01.2017]
- Culture.pl, opis filmu „Animowana historia Polski” T. Bagińskiego. <http://culture.pl/pl/dzieło/animowana-historia-polski#> [dostęp: 17.01.2017]
- Culture.pl, opis kampanii reklamowej „Poland come and complain”. <http://culture.pl/pl/artykul/poland-come-and-complain-docenione> [dostęp: 17.01.2017]
- Ślósarz A., Plakat i reklama na lekcjach języka polskiego. http://www.oke.krakow.pl/inf/iledata/files/a_slosarz_plakat%20i%20reklama%20na%20lekcjach%20jezyka%20polskiego.pdf [dostęp: 17.01.2017]
- Skura M., Tekst reklamy na lekcjach języka polskiego jako obcego. <http://dspace.uni.lodz.pl:8080/xmlui/bitstream/handle/11089/9260/07-skura.pdf?sequence=1&isAllowed=y> s. 6; [dostęp: 17.01.2017]

Filmografia

- Bagiński Tomasz. 2002. Katedra.
- Bagiński Tomasz. 2004. Sztuka spadania.
- Bagiński Tomasz. 2010. Animowana historia Polski.
- Bagiński Tomasz. 2015–2016. Legendy Allegro,
- Coppola Francis Ford. 1972. Ojciec chrzestny.
- Dembiński Lucjan, M. Kiełbaszak i in. 1975–1987. Miś Uszatek.
- Dulz Stanisław, A. Ledwig i in. 1963–1964. Bolek i Lolek.
- Huszczko Roman, P. Lutczyn i in. 1969–1971. Dziwne przygody Koziołka Matołka.
- Maguire Sharon. 2001. Dziennik Bridget Jones.
- Marszałek Lechosław, J. Cwiertnia, R. Lepióra. 1967–1990. Reksio.

Streszczenie

Film od początku jego wynalezienia dostarcza rozrywki, jednak ta jego funkcja nie przekreśla użyteczności filmu w edukacji. Szczególnie że film, jak żadne inne medium, doskonale odzwierciedla rzeczywistość. Artykuł prezentuje praktyczne sposoby wykorzystania filmu w nauczaniu języka polskiego jako obcego wraz z przykładami konkretnych filmów oraz propozycjami ćwiczeń gramatycznych, leksykalnych i komunikacyjnych.

Film in Teaching Polish as a Foreign Language

Abstract

According to its original purpose film providing entertainment since its invention but this function of movie does not eliminate its utility in education. Especially the film like no other media does not reflect reality as well and still makes people happy watching it. The article presents practical ways to use film in teaching Polish as a foreign language with concrete proposals films and grammar exercises, vocabulary, communication.

Słowa kluczowe: film, nauczanie języka polskiego jako obcego, techniki pracy, gramatyka, leksyka, komunikacja, kultura

Keywords: film, teaching Polish as a foreign language, work techniques, grammar, lexis, communication, culture

Maria Szumera – jest absolwentką filologii polskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie specjalność: nauczycielska i logopedia, a także polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego specjalność: nauczanie języka polskiego jako obcego. Obecnie rozwija się zawodowo jako lektor, ucząc języka polskiego obcokrajowców z różnych stron świata.